

- Теорія та практика судової експертизи та криміналістики*. 2019. № 19. С. 8—20.
2. Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / К. О. Чаплинський та ін. ДДУВС, 2017. 480 с.
  3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.03.2023).
  4. Копча В. В. Тактика використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві. Призначення і проведення судових експертиз. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія «Право»*. 2017. Т. 3. Вип. 47. С. 107—111.
  5. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 10.03.2023).

### **Особливості правового забезпечення організації судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану**

**Юлія Черноус,**

д-ка юрид. наук, професорка, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, Україна,  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9710-4858>, e-mail: [chornous@ukr.net](mailto:chornous@ukr.net)

**Тетяна Лелюк,**

д-ка філософії, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, Україна,  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6085-1638>, e-mail: [tetianasinoverska2209@gmail.com](mailto:tetianasinoverska2209@gmail.com)

*Досліджено питання правових основ організації судово-експертної діяльності в Україні в умовах воєнного стану. Визначено актуальні напрями вдосконалення законодавства у зазначеній сфері з урахуванням особливостей, пов'язаних із режимом воєнного стану.*

*Ключові слова: судова експертиза; організація розслідування; законодавство; воєнний стан.*

### **Peculiarities of legal support for organization of forensic expert activity under martial law** **Yulia Chornous, Tetiana Leliuk**

*The issue of legal foundations concerning organization of forensic expert activity in Ukraine under martial law has been studied. Relevant areas of legislation improvement in the specified field have been determined, taking into account peculiarities related to martial law regime.*

*Keywords: forensic science; organization of investigation; legislation; martial law*

В умовах військової агресії Російської Федерації проти України наша держава повинна застосовувати всі можливі заходи для забезпечення належного функціонування органів державної влади, місцевого самоврядування, діяльності підприємств усіх форм власності, захисту прав і свобод громадян. Відповідно до національного законодавства режим воєнного стану спричиняє низку правових наслідків, пов'язаних із обмеженням конституційних прав і свобод громадян.

Нові реалії зумовлюють необхідність запровадження особливого підходу до забезпечення належного перебігу розслідування кримінальних правопорушень, а також організації всіх процесуальних дій у кримінальному провадженні. Не менш важливими залишаються також питання відповідного експертного забезпечення

правосуддя. Певних змін зазнали і нормативно-правові основи судово-експертної діяльності в Україні як одного з механізмів забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, основна мета якої полягає у всебічному, повному, об'єктивному, комплексному дослідженні об'єктів, у результаті чого формують і надають науково обґрунтовані висновки про певні властивості об'єктів дослідження, здобутих у процесі збирання доказів, установлюють можливість існування певних фактів та явищ, а також інші питання, які можна вирішити з використанням спеціальних знань експертів під час проведення експертних досліджень із метою досягнення завдань кримінального провадження.

Правову основу судово-експертної діяльності в нашій країні становлять: Конституція України,

Кримінальний процесуальний кодекс (далі — КПК) України, Закон України «Про судову експертизу», Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних дослідження, Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС та порядок проведення атестації судових експертів Експертної служби МВС та ін.

Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного стану передбачено доповненнями до КПК України ще 2014 р., проте останнім часом він зазнав подальших змін після набрання чинності 01.05.2022 р. Закону України № 2201-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» [1]. Законодавці змінили назву розд. IX-1 КПК України на «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану», а також доповнили ст. 615, у якій передбачено істотне розширення повноважень прокурора шляхом делегування йому окремих повноважень слідчого судді щодо вирішення низки питань [2].

У контексті нашого дослідження зазначені зміни торкнулися також порядку організації та проведення судової експертизи. Так, відповідно до ч. 1 ст. 615 п. 2 КПК України у разі відсутності об'єктивної можливості виконання слідчим суддею повноважень, пов'язаних із необхідністю отримання зразків для проведення експертизи, такі повноваження має керівник відповідного органу прокуратури за клопотанням прокурора або слідчого, погодженим із прокурором [2].

Також окремих правових змін зазнало науково-методичне та організаційно-управлінське забезпечення судово-експертної діяльності на час дії воєнного стану. Так, набрав чинності наказ Міністерства України «Про деякі питання забезпечення судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану» [3], основною метою якого є належне експертне забезпечення правосуддя в цих умовах.

Проаналізувавши зазначений підзаконний нормативно-правовий акт, маємо зауважити, що відповідні зміни стосувалися: 1) організаційного забезпечення експертної діяльності (зупинено з дня введення в Україні воєнного стану перебіг строків розгляду заяв і документів, поданих до Центральної експертно-кваліфікаційної комісії

при Міністерстві України; продовжено строк дії свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта фахівцям, які до введення воєнного стану в Україні подали заяви та документи для проходження атестації в Центральній експертно-кваліфікаційній комісії при Міністерстві юстиції України з метою продовження строку дії свідоцтва, а також свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта, строк дії яких спливає у період дії воєнного стану, або протягом одного місяця після припинення чи скасування воєнного стану); 2) контролю за судово-експертною діяльністю (зупинено проведення планових перевірок діяльності атестованих судових експертів, які не працюють у державних спеціалізованих експертних установах, позапланових контрольних перевірок діяльності судових експертів та перевірок відповідності робочого місця, розпочатих відповідно до Інструкції про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, які не працюють у державних спеціалізованих експертних установах, на період до останнього календарного дня (включно) місяця, у якому буде припинено чи скасовано воєнний стан; перенесено проведення планових перевірок діяльності атестованих судових експертів, які не працюють у державних спеціалізованих експертних установах, що мали розпочатися у період із 24.02.2022 р., відповідно до скоригованого графіка перевірок; зобов'язано фахівців протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану вжити заходів щодо продовження строку дії свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта у порядку, визначеному Положенням про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів) [3].

На разі слідча практика стикнулася з поширенням кібертероризму, який набуває нових форм і способів скоєння. Для забезпечення розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень потрібно вдосконалити і судово-експертну діяльність. Тому актуальними залишаються питання нормативно-правового, науково-технічного та методичного регулювання питань, пов'язаних із судово-експертними дослідженнями шкідливих програм. Не менш важливими в умовах воєнного стану є питання, пов'язані зі збереженням експертної документації, а також відновлення втрачених документів.

До того ж, зважаючи на численну кількість воєнних злочинів Російської Федерації, дедалі

більшого поширення набувають питання залучення іноземних експертів для проведення судових експертиз. Водночас норми, які регламентують міжнародне співробітництво в галузі судової експертизи, системно не оновлювали з 2004 р., тому вони також потребують відповідної реакції з боку законодавця.

Останнім часом законодавство у сфері судово-експертної діяльності зазнало певних змін, які, зокрема, стосуються питань процесуального, організаційно-управлінського та контрольно-наглядового характеру. Проте, сучасне законодавство в сфері організації судово-експертної діяльності в Україні поки не повною мірою пристосоване до реалій сьогодення та потребує перегляду й удосконалення.

Ситуація, яка склалася в нашій державі, вимагає від вищих органів державної влади відповідної реакції, зокрема в тому, що стосується вимушеної необхідності прийняття нових правових і управлінських рішень. Ця діяльність пов'язана з прийняттям надзвичайного законодавства, яке

покликано урегулювати відносини, що виникають в умовах надзвичайного та воєнного стану в країні.

#### Перелік джерел посилання

1. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : Закон України від 14.04.2022 р. № 2201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text> (дата звернення: 07.03.2023).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 07.03.2023).
3. Про деякі питання забезпечення судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану : наказ Мін'юсту України від 14.03.2022 р. № 1138/5. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE37662?an=16> (дата звернення: 07.03.2023).

### Тактичні основи провадження негласних слідчих (розшукових) дій

*Ольга Шайтуро,*

д-ка юрид. наук, доцентка, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0614-0595>, e-mail: [opshaituro@karazin.ua](mailto:opshaituro@karazin.ua)

*Розглянуто питання основ тактики негласних слідчих (розшукових) дій і перспективи подальшого її розроблення. Наголошено на її однорідності з тактикою слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшуковою тактикою, у зв'язку з чим для неї характерні усі основні елементи останніх.*

*Ключові слова: негласні слідчі (розшукові) дії; криміналістична тактика; засоби.*

### Tactical basics of conducting secret investigative (search) actions

*Olga Shaituro*

*The issue of the basics of the tactics of secret investigative (search) actions and the prospects for its further development is considered. Emphasis is placed on its uniformity with the tactics of investigative (search) actions and operative-search tactics, in connection with which it possesses all the main elements of the latter.*

*Keywords: secret investigative (search) actions; forensic tactics; means.*

Прийняття 2012 р. Кримінального процесуального кодексу (далі — КПК) України призвело, серед іншого, до появи нового кримінального процесуального інституту, впровадження у слідчу практику комплексу процесуальних дій, які виступають як засоби доказування у кримінальному провадженні — негласних слідчих (розшукових) дій. КПК України у ст. 246 містить визначення цього різновиду процесуальних дій: «Негласні слідчі (розшукові) дії — це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають

розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом» [1]. Із наведеного визначення можна дійти висновку, що негласні слідчі (розшукові) дії є різновидом слідчих (розшукових) дій, отже, перебувають з ними у діалектичному взаємозв'язку, маючи спільну природу. Зі свого боку, це означає, що їх реалізація також потребує належної організації, плановірності та чіткої послідовності дій слідчих чи оперативних працівників залежно від ситуації, що склалася на певному етапі провадження. Це досягається завдяки урахуванню у практичній роботі криміналістичних